

Arbetarskyddsverksamheten på arbetsplatserna

Arbetarskyddets syfte är att säkerställa trygga och sunda förhållanden på arbetsplatserna och att hjälpa arbetstagarna att upprätthålla sin arbetsförmåga. Arbetarskyddet är en kontinuerligt fortgående process där arbetsmiljön granskas, följderna av förändringarna förutses och missförhållanden rättas till. Vilken betydelse arbetarskyddet har och hur det upplevs på arbetsplatserna styrs av vilken attityd cheferna och arbetstagarna har till arbetarskyddet. Om arbetarskyddet är en del av det dagliga arbetet är det lätt att skapa sådana rutiner som kan efterlevas. För att vara effektivt ska arbetarskyddet vara systematiskt och bygga på en bedömning av riskerna på arbetsplatsen och på de planer parterna gjort upp tillsammans.

Arbetarskyddet kräver samarbete och gäller alla som jobbar på arbetsplatsen. Var och en måste känna till färderna i sitt arbete och sin arbetsmiljö och veta hur man skyddar sig. Var och en är skyldig att följa arbetsplatsens säkerhetsdirektiv, att beakta riskfaktorerna och att till förmannen eller arbetarskyddsfullmäktige anmäla alla brister man upptäckt i arbetsmiljön. Att beakta arbetarskyddsaspekterna kan ses som ett bevis på god yrkeskompetens. Cheferna måste se till att arbetstagarna i tid får veta om förändringar som gjorts i de egna uppgifterna eller på den egna arbetsplatsen. Arbetarskyddsfrågorna är av central betydelse vid inskolningen till arbetet.

Förmännen har beslutanderätt i fråga om arbetarskyddet och bär också ansvar för detta i både ekonomiskt och funktionellt avseende. De bedömer de

föreslagna arbetarskyddsåtgärdernas prioritet, beslutar om genomförandet och om de resurser som behövs. Arbetarskyddspersonalen samarbetar med förmännen och arbetstagarna samt med företagshälsovården.

I arbetarskyddslagen bestäms arbetsgivarens och arbetstagarnas ansvar och skyldigheter.

Arbetarskyddsansvar

Arbetsgivaren svarar för arbetsplatsen och arbetsmiljön. I praktiken är skötseln av arbetarskyddet fördelad över hela organisationen och ansvaret fördelas på den högsta ledningen, mellancheferna, arbetsledarna och de enskilda arbetstagarna. I linjeorganisationen bygger arbetarskyddsansvaret på förmännens befogenheter och beslutsrätt. Ansvarsfördelningen definieras separat på basis av arbetsförhållandena och antecknas i verksamhetsprogrammet för arbetarskyddet.

Den högsta ledningen

På basis av de krav som ställs i lagstiftningen, verksamhetens art och risker samt de ekonomiska aspekterna lägger den högsta ledningen grunden för hur arbetarskyddet sköts på arbetsplatsen. Den högsta ledningens uppgift är att säkerställa att förutsättningarna för arbetarskyddet finns i både materiellt och funktionellt hänseende. Detta görs t ex genom att fastställa en klar arbetsfördelning och genom att välja kompetenta förmän. Den högsta ledningen ansvarar också för tillsynen över arbetarskyddet inom hela organisationen.



Arbetarskyddets verksamhetslinjer som ledningen bestämt

Identifiering och värdering av hälso- och säkerhetsfaror

Arbetarskyddets verksamhetsprogram

Mellancheferna

Mellancheferna ska planera arbetarskyddsdirektiven och -modellerna och svara för att de förverkligas och uppdateras kontinuerligt. Mellancheferna ansvarar för säkerhets- och skyddsutrustningen, för anskaffningen av maskiner och anläggningar samt för deras underhåll. Dessutom gör mellancheferna framställningar till den högsta ledningen om hur verksamheten kunde utvecklas.

Arbetsledarna

Arbetsledarna ska kontrollera och följa upp att maskiner och anläggningar är i skick och att personalen har tillgång till all den säkerhetsutrustning de behöver och att erforderliga skyddsanordningar monteras på maskinerna. Arbetsledningen svarar också för inskolningen i arbetet.

Arbetstagaren

Arbetstagarna är skyldiga att följa givna arbetarskyddsanvisningar och -modeller. Arbetstagaren ska också använda den säkerhetsutrustning han fått. Vidare ska varje enskild arbetstagare slå vakt om sin egen och sina arbetskamraters säkerhet och informera sin förman om eventuella faror eller missförhållanden. Arbetstagarna har rätt att ge arbetsgivaren förslag gällande säkerheten och hälsan på arbetsplatsen och att få respons på förslagen.

För att de som åtagit sig arbetarskyddsuppgifterna ska kunna bära sitt ansvar måste de själva verka inom linjeorganisationen i sådana uppgifter som ger dem befogenheter och ansvar för arbetarskyddet.

Underentreprenader

Vid underentreprenader förblir ansvaret för arbetsledningen och övervakningen i likhet med arbetarskyddsansvaret hos den arbetsgivare som utför underentreprenaden. Den arbetsgivare som beställer en underentreprenad ska sörja för att underentreprenören och dennes personal får tillräcklig information om riskerna och olägenheterna på arbetsplatsen. I egenskap av arbetsgivare ska underleverantören också se till att hans personal är uppdaterad i fråga om de arbetarskyddsfrågor som gäller ifrågavarande uppgift. Ansvarsfördelningen för arbetarskyddet ska anges i avtalet mellan beställaren och leverantören.

Inhyrd arbetskraft

En arbetsgivare som hyr ut arbetskraft bär det grundläggande arbetarskyddsansvaret, t ex i fråga om sina anställdas företagshälsovård. Den som låter utföra arbetet svarar för att det finns förutsättningar att utföra arbetet och för förhållandena på själva arbetsplatsen. Då arbetsledningen och övervakningen övergår på den som låter utföra arbetet överförs också ansvaret för arbetarskyddet på uppdragsgivaren.

Lagarbete (teamwork)

Vid teamwork bibehåller arbetsgivarnas representanter sitt arbetarskyddsansvar. Om arbetstagarna jobbar utan direkt arbetsledning övergår arbetarskyddsansvaret på de högre cheferna. De ska se till att teamets medlemmar har tillräckliga kunskaper i arbetarskydd.

Samverkan inom arbetarskyddet

Syftet med samverkan inom arbetarskyddet är att främja växelverkan mellan arbetsgivaren och arbetstagarna samt att göra det möjligt för arbetstagarna att delta i och påverka frågor som gäller säkerheten och hälsan på arbetsplatsen. Parterna i detta samarbete är arbetsgivaren och hans personal. Den arbetsplats samverkan gäller ska definieras och avgränsas på så sätt att samarbetet kan genomföras på ett med tanke på arbetsgivaren och arbetstagarna effektivt och ändamålsenligt sätt.

Arbetarskyddssamverkan på arbetsplatserna bygger på lagstiftningen och de avtal arbetsmarknadsorganisationerna ingått. Skyldigheten till samverkan är inskriven i arbetarskyddslagen. I lagen om tillsynen över arbetarskyddet och om arbetarskyddssamarbetet stadgas om frågor som gäller samverkan och hur dessa ska behandlas av arbetsgivaren, arbetstagarna och deras representanter. I lagen stadgas också om arbetarskyddschefen och arbetarskyddsfullmäktige, om tillsättande av samarbetsorgan och om deras uppgifter.

Arbetarskyddspersonalens uppgifter är att med sitt kunnande, initiativ och funktioner som betjänar linjeorganisationen stöda arbetsgemenskapens arbetarskyddsverksamhet. Verksamheten ska ske i samråd mellan förmännen, arbetstagarna samt företagshälsovården. Arbetarskyddsansvaret och beslutanderätten om åtgärderna ligger hos arbetsgivaren.

Till arbetarskyddspersonalens viktigaste uppgifter hör att bedöma arbetsmiljön, identifiera störningarna och symptomen samt att för cheferna föreslå hur dessa frågor kunde åtgärdas. Arbetarskyddspersonalen ska ta initiativ som syftar till att förebygga olyckor och utveckla nya lösningar. För att lyckas i sitt arbete ska de vara väl förtrogna med den egna arbetsplatsen och dess förhållanden. De behöver också tillräcklig kunskap om arbetarskydd för att kunna handleda den övriga personalen i arbetarskyddsfrågor. Dessutom ska de vara motiverade att utveckla arbetarskyddet på den egna arbetsplatsen och ha förmåga att diskutera med och lyssna på den andra parten samt kunna motivera sina åsikter. De måste ges förutsättningar för att sköta sina uppgifter t ex tid och utbildning samt kunskap om frågor som gäller arbetarskyddet.

Arbetskyddschefen

Arbetskyddschefen representerar arbetsgivaren i arbetskyddssamarbetet. Arbetsgivaren utser arbetskyddschefen om han inte själv fungerar som arbetskyddschef. Arbetsgivare som verkar i ett gemensamt utrymme, t ex i en industri- eller affärshall, kan komma överens om att ha en gemensam arbetskyddschef.

Arbetskyddschefen ska med beaktande av arbetsplatsens storlek och arbetets art vara behörig, insatt i förhållandena på arbetsplatsen och förtrogen med arbetskyddsbestämmelserna. Dessutom ska arbetskyddschefen ha förutsättningar att behandla arbetskyddssamverkansfrågor. Vilken form av utbildning och förtrogenhet som behövs beror på individen och arbetsplatsen.

Arbetskyddschefen bistår arbetsgivaren och förmännen då det gäller att inhämta arbetskyddskunskap samt att arrangera samarbetet med arbetstagarna, företagshälsovården, arbetskyddsmyndigheterna och övriga arbetskyddsinstanser. Arbetskyddschefen sörjer för att samarbetet mellan arbetsgivaren och arbetstagarna fungerar, upprätthålls och utvecklas.

Enligt lag begränsas arbetskyddschefens ansvar till frågor som gäller samarbetet på arbetsplatsen och förverkligandet av dem. Om arbetskyddschefens uppgifter delegerats till en linjeförman bär han också på basis av sin beslutsrätt och sina befogenheter ansvar för att arbetskyddsbestämmelserna förverkligas.

Arbetskyddsfullmäktige

På arbetsplatser där det regelbundet jobbar minst tio personer ska arbetstagarna inom sig välja en arbetskyddsfullmäktig och två ersättare. Också på mindre arbetsplatser kan man välja en fullmäktig och ersättare om arbetstagarna anser detta ändamålsenligt. Funktionsnärerna kan välja en egen fullmäktig och två ersättare.

Arbetskyddsfullmäktiges uppgift är att på eget initiativ fördjupa sig i arbetsmiljön och att se till att de arbetstagare han representerar är medvetna om sin arbetsmiljö samt om sådana frågor som påverkar arbetstagarnas säkerhet och hälsa. Arbetskyddsfullmäktigen ska också vara insatt i arbetskyddsbestämmelserna. Arbetskyddsfullmäktigen deltar då arbetskyddet och säkerheten granskas och i de sakkunnigas utredningar om inspektören eller den som utför utredningen anser att detta är nödvändigt.

Arbetskyddsfullmäktigen har rätt att avbryta ett arbete som medför omedelbar och allvarlig fara för arbetstagarens liv och hälsa. Arbetsgivaren eller dennes representant ska omedelbart informeras om avbrottet.

Om arbetskyddsfullmäktigen tillfälligt är förhindrad att sköta sin uppgift ska ersättare sköta de nödvändiga arbetskyddsuppgifterna. Som nödvändiga uppgifter betraktas bl a deltagande i arbetskyddsinspektion eller utredning av olycka.

Den tid som reserveras för skötseln av arbetskyddsfullmäktiges uppgifter beror på hur många arbetstagare han representerar, ett hur stort område arbetsplatsen omfattar, antalet arbetsställen samt arbetets art. Den lagstadgade minimitiden är fyra timmar för en tidsperiod som omfattar fyra på varandra följande kalenderveckor.

Arbetskyddsfullmäktigen har rätt att av arbetsgivaren få de uppgifter som behövs för skötseln av de samarbetsrelaterade uppgifterna. Till dessa hör handlingar som arbetsgivaren är skyldig att hålla enligt arbetskyddsbestämmelserna, t ex arbetstidsbokföring, uppgifter som gäller hälsa och säkerhet i arbetsmiljön och arbetsgemenskapen, t ex handlingar om utvärderingen av riskerna samt avtalet om företagshälsovård.

Arbetsgivaren ska sörja för att arbetskyddsfullmäktigen och ersättarna har möjlighet till utbildning i arbetskyddsbestämmelserna och anvisningarna samt i andra frågor som gäller skötseln av samarbetsuppgifterna.

Arbetskyddsombudet

Valet av arbetskyddsombud sker på basis av avtal mellan arbetsmarknadsorganisationerna och frågan har inte tagits upp i lagstiftningen. Arbetskyddsombudet kan väljas för en viss avdelning eller ett arbetsställe. Om antalet ombud, valet av dem, deras uppgifter och verksamhetsområde överenskomms lokalt. På valet inverkar arbetskyddets krav och arbetsförhållandena.

Arbetskyddsombudet väljs av arbetsplatsens arbetstagare inom sig. Till ombudets uppgifter hör att delta i behandlingen och förverkligandet av arbetskyddsfrågor som gäller det egna verksamhetsområdet. Om arbetskyddsombudets tidsanvändning överenskomms lokalt.

Arbetskyddskommissionen

Arbetskyddskommissionen ska inrättas på arbetsplats med regelbundet minst 20 arbetstagare. Detta samarbetsorgan består av representanter som arbetsgivaren utsett och arbetstagarna valt. Arbetskyddsfullmäktige är medlemmar av arbetskyddskommissionen. Om arbetsgivaren inte själv valt att vara medlem i kommissionen representeras han av den person i företaget till vars uppgifter det hör att bereda de frågor kommissionen behandlar. Arbetskyddschefen deltar i kommissionens möten också i de fall han inte är medlem.

I stället för att inrätta en arbetskyddskommission kan parterna komma överens om ett ersättande samarbetsarrangemang.

På gemensamma arbetsplatser ska de externa arbetsgivarnas arbetskyddsfullmäktige beredas möjlighet att delta då arbetskyddskommissionen behandlar ärenden som aktualiserats av att arbetsplatsen är gemensam och som följaktligen kräver deras närvaro.

Frågor som behandlas inom ramen för samarbetet

På arbetsplatserna ska följande frågor behandlas inom ramen för arbetarskyddssamarbetet:

- omständigheter som gäller arbetstagarnas fysiska eller mentala säkerhet och hälsa, t ex olycksrisken på arbetsplatsen och hur denna förebyggs, arbetsergonomi, risk för våld och arbetets psykiska belastning.
- de principer och metoder arbetsgivaren tillämpar vid bedömningen av riskerna i arbetet och arbetsmiljön samt de frågor som påverkar arbetstagarnas säkerhet och hälsa och som kommit fram i bedömningen och i företagshälsovårdens arbetsplatsutredningar.
- utvecklingsprogram och -mål för verksamheten som syftar till att upprätthålla personalens arbetsförmåga och som påverkar personalens säkerhet och hälsa.
- frågor som gäller hur arbetet organiserats och dimensionerats och som påverkar arbetstagarnas hälsa, säkerhet och arbetsförmåga, t ex förändringar i arbetsuppgifterna, arbetsmetoderna och hur arbetet arrangeras samt maskin- och anläggningsanskaffningar eller frågor som gäller organisationsförändringarnas inverkan på arbetstagarnas fysiska och psykiska belastning.
- hur den undervisning, handledning och inskolning som ges arbetstagarna genomförs och följs upp.
- statistik- och andra uppföljningsuppgifter om arbetet, arbetsmiljön och arbetsgemenskapen och som påverkar hälsan och säkerheten, t ex inträffade olyckor, farliga situationer, våld och hot, yrkessjukdomar och yrkesrelaterade sjukdomar samt åtgärder för att förebygga dessa. I samarbetet behandlas också hur ovan nämnda frågor förverkligas och hur effekten ska följas upp.

I lagen om företagshälsovård stadgas också om de frågor som hör till arbetarskyddssamarbetet. Arbetsgivaren ska i samverkan med personalen och personalrepresentanterna bereda beslutet om hur företagshälsovården förverkligas. Till detta räknas verksamhetsprogrammet för företagshälsovården, dess innehåll, omfattning, hur företagshälsovården förverkligas och hur dess effekt utvärderas. Målen som upptas i det verksamhetsprogram för arbetarskyddet som avses i arbetarskyddslagen ska behandlas med arbetstagarna eller deras representanter.

Behandlingen av samarbetsfrågor

Frågor som påverkar den enskilda arbetstagarens säkerhet och hälsa behandlas med ifrågavarande persons förman och arbetstagaren. Samarbetsfrågor som i stor omfattning och generellt gäller arbetsplatsen ska behandlas av arbetarskyddskommissionen. Om arbetarskyddskommission saknas ska samarbetsfrågorna i första hand tas upp med arbetarskyddsfullmäktige. På arbetsplatser som saknar arbetarskyddsfullmäktige, behandlas samarbetsfrågorna i mån av möjlighet tillsammans med personalen.

Gemensam arbetsplats

På gemensamma arbetsplatser där det finns personal från fler än en arbetsgivare ska den arbetsgivare som har det huvudsakliga ansvaret sörja för att frågor som gäller samarbetet inom arbetarskyddet behandlas. Parter i samarbetet är den arbetsgivare som utövar det huvudsakliga beslutanderätten eller dennes representant och arbetarskyddsfullmäktige som representerar personalen hos arbetsgivaren som utövar den huvudsakliga beslutanderätten. Arbetsgivarna kan välja en gemensam arbetarskyddschef för den gemensamma arbetsplatsen.

Företagshälsovården

Arbetsgivaren ska sörja för arbetstagarnas företagshälsovård. Arbetsgivaren ingår ett skriftligt avtal om företagshälsovården med en kommunal hälsocentral eller privat läkarstation som erbjuder företagshälsovård. Arbetsgivaren kan också inrätta en egen eller tillsammans med andra företag grunda en gemensam företagshälsovårdsstation. För genomförandet av företagshälsovården ska alltid experter och yrkesutbildade inom företagshälsovården anlitas.

Företagshälsovårdens lagstadgade uppgifter är

- att utreda säkerheten och hälsan i arbetsförhållandena, arbetsplatsutredning
- att utreda arbetstagarnas arbets- och aktionsförmåga
- att ge information och handledning
- att arrangera hälsogranskningar på arbetsplatser där särskild risk för insjuknande finns
- att arrangera verksamhet som upprätthåller arbetsförmågan
- att följa upp hälsotillståndet hos arbetstagare med nedsatt funktionsförmåga
- att delta i förstahjälpsarrangemangen.

Utöver de lagstadgade uppgifterna kan arbetsgivaren komma överens om mer omfattande tjänster, t ex riktade hälsokontroller eller sjukvård.

Folkpensionsanstalten ersätter en del av arbetsgivarens företagshälsovårdskostnader. Ersättningsprincipernas centrala mål är att företagshälsovården ska allokeras till förebyggande verksamhet och till att hjälpa arbetstagarna att upprätthålla sin arbetsförmåga.

Hur arbetarskyddet genomförs

Verksamhetsprogrammet för arbetarskyddet

Arbetsplatsens ledning fastställer vilka linjer arbetarskyddet följer och fastställer tydligt målen och metoderna för arbetarskyddet samt ansvaret och befogenheterna. Dessa antecknas i verksamhetsprogrammet för arbetarskyddet. Definitionen av arbetarskyddsverksamhetens mål bygger på den utvärdering av hälso- och säkerhetsriskerna som gjorts på arbetsplatsen. Verksamhetsprogrammet innehåller också principerna för UUA-verksamheten (upprätthållande och utvecklande av arbetsförmågan).

Skyldigheten att göra upp en verksamhetsprogram för arbetarskyddet gäller alla arbetsgivare. Verksamhetsprogrammet kan inkluderas i kvalitetssystemet, det personalpolitiska reglementet eller något annat personaldokument.

Verksamhetsprogrammet för arbetarskyddet är ett redskap med vilket man upprätthåller, utvecklar och följer upp arbetarskyddet på arbetsplatsen och hur de uppställda målen förverkligas.

Att utreda farorna och bedöma dem

För att målmedvetet kunna förverkliga arbetarskyddet måste olägenheterna och riskmomenten i arbetet, arbetsmiljön och -förhållandena identifieras och utredas. Dessutom måste åtgärder vidtas för att avlägsna och hantera problemen. Arbetsgivaren ska ha en utredning och bedömning av olägenheterna och riskfaktorerna. Utredningen ska uppdateras och om förhållandena förändras avsevärt måste hela utredningen ses över.

Då utredningen görs måste man beakta följande:

- de arbetsrelaterade riskerna för olyckor och förlorad hälsa
- de farliga situationer, olyckor och arbetsrelaterade sjukdomar som förekommit
- faror med tanke på fertiliteten
- belastande faktorer i arbetet
- arbetstagarnas ålder, kön, yrkeskompetens och personliga förutsättningar

Uppföljningen av arbetarskyddet

Målinriktad arbetarskydd kräver att en plan görs upp och att de förverkligade åtgärderna följs upp och bedöms.

Handlingar som används vid uppföljningen av arbetsplatsens arbetarskydd:

Funktion/dokument	lagstadgad	har gjorts	senast uppdaterad	saknas
Verksamhetsplan för arbetarskyddet	x			
Bedömning av riskerna	x			
Arbetsplatsutredning (företagshälsovården)	x			
Anvisningar om anmälan om olyckor och nära ögat situationer				
Arbetsolycksstatistik				
Sjukfrånvarostatistik				



Arbetskyddscentralen, tel (09) 616 261, www.ttk.fi

Arbetskyddets sakkunniginstanser

Arbetskyddscentralen

Arbetskyddscentralen betjänar arbetsplatserna i frågor gällande arbetskydd. Centralen arrangerar öppna och för arbetsplatserna skräddarsydda arbetskyddskurser och publicerar arbetskyddsmaterial, dvs böcker, faktab publikationer, videon och stordior. Arbetskyddscentralen upprätthåller det lagstadgade registret över arbetskyddspersonalen.
<http://www.ttk.fi>

Arbetshälsoinstitutet

Arbetshälsoinstitutet undersöker och forskar i arbetstagarnas arbetsförhållanden och utreder deras samband med hälsan och välbefinnandet. Institutet arrangerar kurser, erbjuder sakkunnigtjänster och publicerar branschlitteratur. Arbetshälsoinstitutet har ett omfattande bibliotek med arbetskyddsmaterial.
<http://www.ttl.fi>

Arbetskyddsförvaltningen

Arbetskyddsförvaltningen består av social- och hälsovårdsministeriets arbetskyddsavdelning och fem ansvarsområden för arbetskyddsuppgifter vilka finns vid regionalförvaltningsverken. Arbetskyddsavdelningen styr arbetskyddsansvarsområdena samt bereder och utvecklar lagstiftningen och policyn inom arbetskyddet. Arbetskyddsansvarsområdenas uppgift är att som myndighet övervaka arbetskyddsbestämmelsernas efterföljning på arbetsplatserna samt utreda orsakerna till allvarliga arbetsolycksfall och yrkessjukdomar. Utöver arbetskyddsinspektionerna ger ansvarsområdena råd och anvisningar angående tillämpningen av arbetskyddsbestämmelserna samt stöder arbetskyddsverksamheten på arbetsplatserna.
<http://www.stm.fi>
<http://www.avi.fi/tyosuojelu>
<http://www.tyosuojelu.fi>

Arbetskyddsfonden

Arbetskyddsfonden finansierar arbetskyddsforskning och -information. Företag och kommunala arbetsplatser kan av fonden beviljas understöd för att kunna omsätta forskningsresultaten i praktiken.
<http://www.tsr.fi>

Försäkringsbolagen

Utöver skadeservice erbjuder försäkringsbolagen sina företagskunder också arbetskyddstjänster i förebyggande syfte. Försäkringsbolagens experter bedömer säkerhetsnivån i företagen, gör riskkartläggningar och säkerhetsinspektioner. Dessutom arrangerar försäkringsbolagen kurser och erbjuder tjänster som stöder arbetstagarnas arbetsförmåga och välbefinnande.